

«Imitation game»? Karnevalesk humor i medierepresentasjoner av andrespråkspreget tale¹

Rafael Lomeu Gomes^{1, 2}, Toril Opsahl² og Unn Røyneland²

¹Center for Internationalisering og Parallelsproglighed, Københavns Universitet, ²MultiLing, Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo

Sammendrag

I denne artikkelen diskuterer vi planlagt imitasjon av norsk og engelsk som andrespråk brukt i humor i populærkulturen. Trekk som assosieres med talere av norsk som andrespråk, inngår også som en del av repertoaret til ungdommer i heterogene, urbane miljøer i det som populært er blitt kalt «kebabnorsk». I denne artikkelen utforsker vi tilfeller der en slik multi-etnolektisk stil blir parodierte for å framheve, utfordre eller befeste identitetskategorier. Avisartikler publisert mellom 2015 og 2021 hvor ordet «kebabnorsk» forekommer, sammenstilles med analyser av videoklipp fra TV-serier hvor humoristiske imitasjoner av andrespråks- og «kebabnorsk»-talende personer brukes. Med bruk av et rasiolingvistisk perspektiv (Flores & Rosa, 2023), teorier om autentisitet (Coupland, 2003; Woolard, 2016), indeksiskalsk regimentering (Bucholtz, 2011), begrepet språklig minstrel (Bucholtz & Lopez, 2011) og Bakhtins karnevalesk-begrep (Bakhtin, 1968, 1981; Kjus, 2005) diskuterer vi tilfeller der sammenhengen mellom språk og kropp framstilles som «naturgitt» og ikke sosialt

¹ Dette arbeidet er delvis finansiert av Norges forskningsråd (NFR) gjennom ordningen for Sentre for fremragende forskning, prosjektnummer 223265.

konstruert, og tilfeller der (meta-)parodiske framstillinger kan utfordre stereotypier og bidra til en denaturalisering av språk-/kropp- og språk-/sted-forbindelser. Studien bidrar til en bredere forståelse av hvordan stereotypier blir diskursivt (re-)produsert, og maktforhold forhandlet.

Nøkkelord: *parodi, metaparodi, karnevalisme, «kebabnorsk», medierepresentasjoner, humor*

Abstract

In this article, we discuss the imitation of Norwegian and English as second languages used in humoristic performances in popular culture. Features associated with speakers of Norwegian as a second language are also part of the repertoire of youth in heterogeneous urban environments, in what has popularly been called “Kebabnorsk”. In this article, we explore cases where such multiethnolectal style is parodied to highlight, challenge, or reinforce identity categories. We base our discussion on newspaper articles published between 2015 and 2021 where the term “Kebab Norwegian” has been used and compare them with analyses of video clips from TV series where the humoristic imitation of, among others, “Kebab Norwegian-speaking” individuals is used. Drawing on a raciolinguistic perspective (Flores & Rosa, 2023), and on the notions of authenticity (Coupland, 2003; Woolard, 2016), indexical regimentation (Bucholtz, 2011), linguistic minstrelsy (Bucholtz & Lopez, 2011), and carnivalesque (Bakhtin, 1968, 1981; Kjus, 2005), we discuss cases where the relationship between language and body is presented as “natural” and not socially constructed (i.e., naturalized), and cases where (meta-)parodic representations can challenge stereotypes and contribute to the denaturalization of language/body and language/place connections. Our study contributes to a broader understanding of how stereotypes are discursively (re-)produced and how power relations are negotiated.

Keywords: *parody, metaparody, carnivalesque, “Kebab Norwegian”, media representations, humor*

Introduksjon

Tablå 1

Rebecca er nettopp ferdigutdannet fra London School of Economics; hennes stolte far slår opp døra til styrerommet i firmaet han leder, og sier: «Velkommen da, til Riis-Kristoffersen Rederi og Redistribusjon a/s!». Datteren smiler bredt og gjentar entusiastisk: «Liis-Klistoffesen Ledeli og Ledistlibusjon a/s». Et snev av beskjemmet forvirring farer over farens ansikt før han svarer: «Heh, noe sånt ja». Rebeccas talespråk bærer tydelig preg av en r-uttale som forbindes med (øst-)asiatiske innlærere av norsk som andrespråk. Uttalen er tilsynelatende et resultat av en oppvekst der faren prioriterte Rotary og golf framfor samvær med Rebecca, som han overlot til den thailandske au pair-en «Joy».

Tablå 2

En gruppe rekrutter og to sersjantene befinner seg i en gymsal og er i gang med en undervisningsøkt om militær nærkamp. Den ene sersjanten har akkurat omtalt militær nærkamp som konfrontasjon én mot én, der det gjelder å handle effektivt for å minimalisere trusselen, da en lyshåret og blåøyd rekrutt utbryter:

Sånn helt ærlig én mot én er du fucka eller, du må være flere når du skal i beef mann, helt ærlig. Du må ha kamerata /'çamerata/ dine rundt deg, kanskje en bil som står og venter. Her, gutta, gutta, det er bråk her, wolla, flere på én gang, bare shcmække dem rett ned ((leppelyd)).

Militæret er tradisjonelt kjennetegnet av det – bokstavelig talt – uni-forme, men rekrutten som tar ordet her, Ola Halvorsen, utmerker seg både gjennom utseende og, ikke minst, språkbruk. Han snakker en variant av det som blant annet er blitt kalt multietnolekt, multietnolektisk stil, kontaktbasert talestil, urbant ungdomsspråk, eller mer populært: «kebabnorsk» (se f.eks. Aarsæther, 2010; Ims, 2013; Svendsen, 2021). Dette er en språklig praksis som er forbundet med urbane ungdomsmiljøer og møter mellom talere med mange ulike språkbakgrunner. Blant trekkene som er med på å konstituere denne talestilen, finner vi en karakteristisk prosodi, morfo-syntaktiske trekk som genusforenkling og brudd på V2-regelen, et ordforråd kjennetegnet av et rikt utvalg av karakteristiske diskursmarkører (som *wolla*) og av lånord og slang både

fra engelsk og fra innvandrerspråk som er representert i ungdomsmiljøet (Hårstad & Opsahl, 2013; Svendsen & Røyneland, 2008). Hvis vi ser bort fra det leksikalske nivået, sammenfaller noen av trekkene med klassiske andrespråkstrekk.

I tilfellet Ola Halvorsen – og Rebecca i det første tablået over – er «andrespråk»-trekkene også noe mer og annet. De inngår i etableringen av en spesifikk persona som søker å skape en humoristisk effekt der kontraster og overdrivelse står sentralt. I denne artikkelen er det nettopp hvordan vi skal forstå denne humoren, og hva det er vi egentlig ler av når ulike språk–kropp–forbindelser blir denaturalisert², som blir tematisert.

Data og forskningsspørsmål

Rebecca og faren hennes i tablå 1 er hentet fra NRKs «Underholdningsavdelingen» (NRK, 2015). Hendelsen i gymsalen i tablå 2 forekommer i TV-serien «Førstegangstjenesten» (NRK, 2019), en humorserie utviklet av komiker Herman Flesvig, som selv spiller alle hovedrollene. Disse TV-klippene utgjør en sentral del av datagrunnlaget vi bygger denne artikkelen på. I tillegg bygger vi den videre framstillingen på norske avistekster høstet gjennom *Atekst* (Retriever) i perioden mellom 1. januar 2015 og 1. april 2021. Her ble det gjort et søk på termen «kebabnorsk» i fem store, riksdekkende aviser; VG, Aftenposten, Dagbladet, Klassekampen og Dagsavisen, der 90 forekomster av «kebabnorsk» ble ekstrahert. Dette datamaterialet utgjør bakgrunn for en analyse av de humoristiske medierepresentasjonene av andrespråkspreget tale som vi finner i de to klippene. Forskningsspørsmålet vi stiller, er kort og greit: *Hva ler vi av?* Spørsmålet er om vi ler av parodien, av forventningsbruddene, overdrivelsene, eller av det vi etter hvert vil hevde er *metaparodien* på andrespråkspreget tale.

I det videre vil vi først si litt om tidligere forskning på dette feltet før vi gjør rede for det teoretiske rammeverket som vil anvendes i analysen av både avismaterialet og medieklippene av «Rebecca» og «Ola Halvorsen». Artikkelen munner ut i en diskusjonsdel før en kort avslutning.

² Vi forstår her naturalisering og denaturalisering på den måten som er mest vanlig i samfunnsvitenskapen, nemlig som et forsøk på å framstille forholdet eller forbindelsen mellom to fenomener som noe naturgitt og altså ikke som noe sosialt konstruert.

Litt om tidligere forskning

Karakteren Ola Halvorsen fra «Førstegangstjenesten» har blitt analysert i en tidligere studie av brudd på forventninger til spillet mellom kropp og språk, der også andre TV-serier er inkludert (se Mesthrie, Opsahl & Røynealand, 2022). Ola Halvorsen-karakteren er også trukket fram i en rekke studentoppgaver og sosiolingvistiske fag- og lærebøker (f.eks. Hårstad, Mæhlum & van Ommeren, 2021; Svendsen, 2021). Deler av det avis-materialet vi anvender i denne artikkelen, har tidligere blitt analysert i en studie der hovedspørsmålet var hvilke ulike stemmer som kunne identifiseres i debatten rundt «kebabnorsk» i norske medier (Lomeu Gomes & Svendsen, 2023; se også Svendsen, 2014), for eksempel stemmene til de som kritiserte bruken av kebabnorsk på visse steder (f.eks. arbeidsplassen), og de som selv identifiserte seg som brukere av kebabnorsk og forsvarte bruken i forskjellige sammenhenger. I denne studien er vi opptatt av å ta den forrige analysen et steg videre ved å utforske forskjellige *forståelser* av begrepet «kebabnorsk» i norske medier. Selv om avisartiklene er et annet medieformat enn de humoristiske TV-programmene vi analyserer i denne artikkelen, gir de viktig informasjon om konteksten der framstillingene av Rebecca (Tablå 1) og Ola Halvorsen (Tablå 2) blir utført.

Når det gjelder analyser av bruken av ulike semiotiske ressurser for å skape humor i media, har tidligere forskning blant annet dekket parodier på hvithet i videoer av den sørafrikanske musikkgruppen Die Antwoord (Bekker & Levon, 2020), medierepresentasjoner av samiske identiteter i humoristiske TV-programmer i Finland (Pietikäinen, 2015; 2016), og ikke minst det såkalte «kyllingstuntet» i 2002 (Kjus, 2005). Samtlige fremhever 1) at den spesifikke humoristiske rammen skapt av media i underholdningsprogrammer tillater bruk av språklige og semiotiske ressurser som ellers ville vært sosialt uakseptable, 2) at parodiene inneholder en tvetydighet når det gjelder hvorvidt de reproducerer stereotyper, representerer en normkritikk eller begge deler samtidig, og 3) egnetheten av begrepet «karneval» (Bakhtin, 1968) i analyser av parodiens rolle i utfordringen (og/eller reproduksjonen) av hegemoniske sosiale strukturer. I det følgende presenterer vi det teoretiske rammeverket vi benytter i denne studien, som inkluderer et rasiolingvistisk perspektiv (Flores & Rosa, 2023) og begrepene karneval (Bakhtin, 1968), språklig minstrel ('linguistic minstrelsy') (Bucholtz & Lopez, 2011), autentisitet (Woolard, 2016) og indeksisk regimentering (Bucholtz, 2011).

Teori

Bakhtin (1968, s. 10) definerer karneval som «a temporal liberation from the prevailing truth and from the established order». Med utgangspunkt i sin analyse av Rabelais' litterære verk viser Bakhtin (1968) hvordan trekk som typisk er til stede i karnevalsfesten, brukes i litteraturen, og hvilket potensial slike trekk har for å utfordre etablerte samfunnsnormer. Ifølge Kjus (2005, s. 216) markerte karnevalet:

en rituell ramme der samfunnets idealer og orden trygt kunne snus på hodet. Karnevalets frihet gjaldt *kun* innenfor festens begrensede tidsrom. Deltakernes visshet om nettopp dette bidro til karnevalets utøylelige kreativitet og demonstrative regelbrudd.

I bruken av karnevalessk humor i litteratur, eller i underholdningsprogrammer, som er fokus for vår studie, har kroppen og kroppslige funksjoner en sentral rolle (Buchanan, 2018) og autoriteter og hierarkier kritiseres, om enn midlertidig (Birch, 2009). Eksempler på norske verk som har utforsket karnevalessk humor for å problematisere samfunnsnormer, inkluderer både litterære verk som Holbergs «Jeppe på Bjerget» (som påpekt av Kjus, 2005) og samtids-tv-programmer som NRKs «Gauteshow» (NRK, 2024). Typen humor som skapes innenfor en karnevalessk ramme, kan ha et bredt meningspotensial og ikke nødvendigvis oppfattes som kritikk av autoriteter og hierarkier. Pietikäinen (2016, s. 275) påpeker at seerne kan se det «as just humor, political critique, or simply as being offensive and in bad taste». I vår studie er vi interessert i måtene karnevalessk humor brukes i opptredener for å overskride (eller forsterke) forventningene til hva det for eksempel betyr å være «etnisk norsk» og «norsk med innvandrerbakgrunn»; og videre forventningene til hvem som snakker (eller bør snakke) «standardnorsk» og multietnolekt.

Et annet nyttig begrep, som ble introdusert av Bucholtz og Lopez (2011) i deres analyse av humor i Hollywood-filmer, er «linguistic minstrelsy», som vi foreslår å kalle «språklig minstrel» på norsk. De definerer begrepet som:

a form of mock language that reinscribes stereotypes about African Americans and their language while participating in a longstanding and often con-

roversial pattern of European American appropriation of black cultural forms (Bucholtz & Lopez, 2011, s. 681).

Språklig minstrel-begrepet ble introdusert for å utvide forståelsen av begrepet 'blackface minstrelsy'. Hegdal (2015, s. 17) definerer «blackface minstrelsy» som «en scenisk underholdning hvor hvite artister svartsminket av brent kork portretterte det afrikansk-amerikansk liv gjennom musisering, dans og sketsjer». «Blackface minstrelsy» har fått mye kritikk de siste tiårene fordi stereotypiske, rasistiske representasjoner blir etablert for økonomiske og politiske formål (f.eks. Lott, 1993; Roediger, 1991; Saxton, 1990). Siden vi i denne artikkelen fokuserer på stereotypiske medierepresentasjoner av (andrespråkspreget) norsk, er begrepet språklig minstrel særlig aktuelt, ikke minst i kombinasjon med et rasiolingvistisk perspektiv (Flores & Rosa, 2023).

Et rasiolingvistisk perspektiv understreker forbindelsen mellom måter man snakker på, og måter man ser ut på. Flores og Rosa (2023, s. 271) hevder at et rasiolingvistisk perspektiv blant annet vektlegger «the modes of perception through which race and language are jointly apprehended across contexts», og at «the production of naturalized typologies of racial and linguistic features, forms, and categories imagined to emanate from and correspond to always already constituted populations». Det vil si at de semiotiske prosessene som finner sted når man tolker ytringer, kan være påvirket av essensialiserende språkideologier, eller, som den sørafrikanske komikeren, skuespilleren og programlederen Trevor Noah formulerer det: «if the person who doesn't look like you, speaks like you, your brain short-circuits» (Noah, 2016, s. 50). Et rasiolingvistisk perspektiv hjelper oss å kaste lys over rollen som språk spiller i (konstruksjoner av) sosial differensiering i medierte representasjoner i en kontekst med stadig økende demografisk og språklig mangfold.

I tillegg til det rasiolingvistiske perspektivet som kan komme til uttrykk i karnevalesk humor, trekker vi i den følgende analysen inn autentisitetsbegrepet. Mesthrie, Opsahl og Røyneland (2021, s. 57) bygger på Woolard (2016) når de trekker fram hvordan verdien og legitimiteten til en dialekt og dens talere «are typically measured against degrees of authenticity». Ifølge Woolard (2016) måles ulike talemåters grad av autoritet etter hvor «anonyme» eller hvor «autentiske» de er. Majoritets- og standardvarieteter er typiske eksempler på varieteter som

oppnår autoritet gjennom anonymitet. Det er varieteter som ikke knyttes til bestemte steder eller mennesker, men som er overregionale og «tilhører» alle. Motsatt får minoritetsvarieteter og dialekter sin autoritet nettopp gjennom sin nære forbindelse til bestemte steder og bestemte mennesker. De vil typisk måles etter hvor autentiske de framstår eller oppleves. Vi baserer oss på, og utvider, denne påstanden ved å undersøke grader av autenticitet når det gjelder ulike måter å snakke norsk på i humoristiske framstillinger i norske medier.

I den avsluttende diskusjonen kommer vi også inn på begrepet indeksiskal regimentering (Bucholtz, 2011), som belyser hva som skjer med det semiotiske meningspotensialet til språklige uttrykk når de flyttes fra ett område til et annet. Med dette rammeverket som bakteppe skal vi først se nærmere på noen av aviseksemplene vi introduserte innledningsvis, før vi beveger oss over til humoreksemplene fra ulike TV-produksjoner, som ble introdusert i de innledende tablåene.

Analyse

Aviseksempler

Vi vil her først presentere en kort oversikt og analyse av de forskjellige forståelsene av «kebabnorsk» funnet i avismaterialet som et forsøk på å understreke de interdiskursive koblingene mellom hvordan begrepet «kebabnorsk» diskuteres i offentligheten, og humor i medierepresentasjoner av (andrespråkspreget) tale. I avismaterialet er det særlig noen grunnforståelser av «kebabnorsk» som trer fram: et fattig språk knyttet til bestemte steder og som bør unngås, en talestil som kan brukes til ironisering, og en «lekt» som kan knyttes til bestemte steder, eller som transenderer stedet. Grunnforståelsene presenteres nedenfor med ett eller to særlig illustrerende eksempler fra hver gruppering.

Under grunnforståelsen «kebabnorsk som fattig, gebrokkent språk» ser vi tilfeller der folk gjør antagelser om måter å snakke på ut fra hvor man er fra:

«Du snakker for pent til å være fra Oslo øst», fikk jeg ofte høre da jeg var liten. Dette fikk jeg ofte høre (fra) folk jeg ikke kjente, men også fra venner. Forventningene var ofte at jeg skulle snakke gebrokkent norsk, eller at kebabnorsk skulle pryde vokabularet mitt (VG 06.10.2017).

På samme måte blir «kebabnorsk» konstruert som en språkpraksis som bør unngås dersom man ønsker å få tilgang til og forbli på prestisjefylte steder preget av kulturell og økonomisk kapital:

På Blindern, der jeg studerer, har jeg fått beskjed om at jeg muligens burde ta opp norskfaget fra videregående igjen (Dagbladet 07.02.2015).

I et intervju med bransjeavisen Kampanje 15. juni uttalte Geelmuyden at «kebabnorsk er ikke godt nok i GK» (dvs. kommunikasjonsbyrået Geelmuyden Kiese) (Aftenposten 03.07.2020).

Under grunnforståelsen «kebabnorsk som stil» ser vi at kebabnorsk er noe som kan brukes til å ironisere:

Dottera mi gir gåver til muslimske vener til Id, og får gåver igjen til (sic) jul. Dei vitsar om hudfargar og ironiserar med kebabnorsk. Slik tar de (sic) eigarskap over tabu og stereotypiar, og bruker markørar av «kulturelt mangfald» til markering av sosialt fellesskap og sin eigen kultur. (Dagsavisen 10.08.2017).

Til slutt ser vi under forståelsen «Kebabnorsk som dialekt, sosiolekt, multietnolekt» at noen anser «kebabnorsk» for å være formet av sted eller transnasjonale tilknytninger:

Da boka kom, snakket «alle», meg inkludert, om hvor språklig nyskapende den var, skrevet i en variant av Romsås-dialekt, alias «kebabnorsk» (Dagsavisen 07.11.2018)

Denne korte oversikten over aviseksampler viser at mediediskursene om kebabnorsk sirkler rundt tre hovedpunkter: (i) Kebabnorsk konstrueres som en språkpraksis som bør unngås for å kunne få tilgang til utdannings- og yrkesplasser; (ii) kebabnorsk forstås som en språkstil som kan brukes til å skape ironi; og (iii) kebabnorsk knyttes til urbane, flerkulturelle miljøer, for eksempel Oslo øst.

Med dette i bakhodet kan vi straks gå tilbake til «Ola Halvorsen», men først skal vi se nærmere på «Rebecca», der det ikke er «kebabnorsk», men annen språkpraksis som koples til liknende meningsdimensjoner.

Rebecca og Underholdningsavdelingen

I «Underholdningsavdelingens» sketsj «Rebecca redder familiebedriften» (NRK, 2015), som vi presenterte i det første tablået i innledningen, ser vi eksempel på parodi og metaparodi av andrespråkspreget norsk og engelsk. Men vi ser også en parodi på – og metakommentar til – de sosiale praksisene som typisk blir assosiert med visse måter å snakke på. Både bedriftseier Stein Riis-Kristoffersens og datteren Rebeccas kompetanse i ulike språk blir sentrale poeng i etableringen av humor i sketsjen. Kombinasjonen av fars norske dialekt, klesstil og hobbyer gir klare assosiasjoner til øvre middelklasse, eller til og med overklasse, med en overdreven, nasal og konservativ Oslo-vest-varietet, pen genser henslengt over skuldrene og uttrykt interesse for aktiviteter som Rotary-klubben, golf og jakt. Engelsken hans er andrespråkspreget med en tydelig sør-østnorsk aksent (stigende intonasjon både i enkeltord og setninger, og avvikende trykkplassering i enkeltord som «economics»). Far framstår som mindre sikker, og autoriteten hans smuldrer til dels bort, i overgangen til engelsk.

Rebecca på sin side blir også koplet til ulike praksiser og klasser alt etter hvilket språk hun snakker. Norsken hennes er andrespråkspreget – en parodi på thai-/filippinsk-norsk eller «au pair-norsk», der det mest framtreddende, stereotype trekket er bruken av /l/ for /r/. Et annet framtreddende trekk er en intonasjon som assosieres med mennesker med et asiatiske språk som førstespråk. Kompetansen hennes når hun snakker norsk, er koplet til rengjøring og matlaging, noe som understrekes spesielt når hun på familiebedriftens kontor påpeker at farens datamaskin trenger rengjøring, og noe uventet trekker fram et par gule gummi-hansker fra Louis Vuitton-vesken sin. Når hun derimot veksler over til engelsk, er det en helt annen persona som trer fram – og farens inntrykk av henne endres diametralt. Nå er det en effektiv, kunnskapsrik og stilig businessdame som osrer autoritet, vi ser. Nå snakker Rebecca et engelsk som best kan beskrives som en versjon av «RP» eller «Queen's English» – en varietet med klare konnotasjoner til britisk kostskole og overklasse. Også Rebeccas kroppsholdning og bevegelser endrer seg når hun blir engelsktalende – hun blir rettere i ryggen, fastere i blikket, skarpere i stemmen og mer elegant i bevegelsene. Og plutselig har rollene endret seg: Rebecca er den som framstår som sikker, kompetent og autoritativ, mens faren virker litt hjelpeløs med sin andrespråkspregete engelsk. En

lang rekke studier av holdninger til ulike varianter av engelsk viser at såkalt «RP» eller «Queen's English» nettopp er den formen for engelsk som gjennomgående vurderes som mest høystatus, og som den som i størst grad indekserer intelligens, autoritet og kompetanse (f.eks. Garrett, 2010; Levon, Sharma & Ilbury, 2022; Rindal, 2013).

Spørsmålet vårt er: Hva ler vi av? Er det karakterene vi ler av, eller også oss selv? Er dette både en parodi og en metaparodi, der vi ler av våre egne fordommer og stereotype forventninger – og ikke bare farens, selv om det også er en harselas med hvite, dumme overklassmenn? Klippet kan forstås som å presentere tradisjonell karnevalesk humor, der de i mektige posisjoner er mål for latterliggjøring. Samtidig retter parodien humoren mot oss – tilskuerne – som kan le av vår egen ignoranse og lettvinde kopling mellom visse former for kompetanse, sosial tilhørighet og andrespråkspreget språkbruk.

Førstegangstjenesten

Tablå 2 som vi presenterte innledningsvis, forekommer i programmet «Førstegangstjenesten» (NRK, 2019). I denne scenen står rundt 15 soldater i en gymnastikksal når to sersjanter kommer inn i salen. Den ene sersjanten hilser soldatene god morgen, sier at de skal lære nærkamp, og spør om noen har erfaring med det fra før. Ola tar ordet og forteller at han har ganske mye erfaring med det fra Haugenstua, hvor han har opplevd mye blind vold:

Jeg har litt erfaring med det eller ganske mye faktisk. Jeg har schmækka en del folk på Haugenstua da, mer enn jeg kan telle på mine fingre og tottelotter liksom. Opplevd en del blind vold. Jeg va'kke klar over at han hadde progressive briller wolla bakfra.

Sersjanten presiserer hva som ligger i militær nærkamp, og den lille utvekslingen vi så i innledningen, der Ola stiller seg helt uforstående til at noen vil gå inn i en konfrontasjon på egen hånd, finner sted, før sersjanten følger opp med å foreslå at Ola kan vise hvordan det bør gjøres. Det som følger, er en simulering som varer i litt over ett minutt, hvor Ola Halvorsen i tillegg til å bruke kroppen sin til å vise måter å slåss på med en slagfigur i form av en mannlig overkropp i plast, engasjerer seg

i hypotetiske samtaler både med mulige fiender og venner. Det hele kulminerer i et lite ran av månedskort og penger, og en flukt fra politiet via lokaltoget:

Hva dytta du meg for? Ser du ’kke at det er kø her eller, morraknuller? Ser du ’kke at det er fuckings kø her eller? (.) Hva sa du for no’? Helt ærlig hva sa du for no’? Wolla har du problem med at jeg står foran deg i kø, eller? (.) Hva kalte du meg? Helt ærlig [slag] wah, schmækker deg i trynet jo; gutta vi trenger hjelp her. (.) Jeg står på torvet og det står en fakka fyr her som sniker i køen, mann. [til figur] Femten lægs liksom så får du lov til å gå, liksom. Bare bare tenk på det. Se på den her. Albuen her. Si laken! [Figuren «svarer» lavt:] Laken. Mora di danser naken med kæCHup i baken. Rett i albuen da. [Slår ned figur]. Helt ærlig. Færdi. Jeg spiller fotball med Joshua King, mann. Har du spilt fotball før, eller [sparker figur i hodet]. Færdi da okey. [Hopper på figur]. Morraknuller! Hey! Å lø det er månedskort her og nøkler jo. [plukker med seg verdisaker]. Å lø baosj kommer gutta helt ærlig baosj kommer [løper, simulerer at han setter seg, og dørene lukker] Å lø gutta helt ærlig vi klarte det mann. [togstemme] «Neste stopp Haugenstua». Yes. [Klapp].

Den lange sekvensen blir møtt av total stillhet og noen forsiktige smil fra tilhørerne. Som nevnt innledningsvis, snakker Ola Halvorsen her en overdreven variant av såkalt «kebabnorsk». De morfo-syntaktiske trekkene som er beskrevet for en slik stil eller varietet, er ikke særlig påfallende. Prosodien, uttalen og ordforrådet, derimot, er desto mer overdrevet. Van Ommeren og Kveen (2019, s. 31) framhever hvordan prosodiske trekk figurerer høyt i et hierarki av indeksikalitet for dialekttrekk i norsk sammenheng. Morfo-syntaktiske trekk er ikke like tilgjengelige for språkbrukerne sett fra et perseptuelt perspektiv. Ungdommene som ble intervjuet i forbindelse med de første undersøkelsene av framveksten av multietnolektisk stil i Oslo på 2000-tallet (gjennom UPUS-prosjektet, «Utviklingsprosesser i urbane språkmiljø», f.eks. Hårstad & Opsahl, 2013; Svendsen & Røynealand, 2008), trakk alle fram nettopp ordforråd og uttale som saliente trekk. Samtidig er Ola Halvorsens ordforråd og uttale så outrert at de bryter med tilgjengelige beskrivelser av en slik talestil. Ord som «ketsjup» og «kamerater» er uttalt med en stemt velar (eller kanskje faryngal) frikativ/approksimant, som ligger nær fonetiske representasjoner av den nittende bokstaven i det arabiske alfabetet, ghayn. Svendsen (2021, s. 157) omtaler Olas uttale av navn i serien som

«glottale lyder som skaper assosiasjoner til arabisk». Diskursmarkører som «færdi» (‘ferdig’), «wolla», «helt ærlig» (jf. Opsahl, 2009), «mann», og «(å) lø» rammer inn så og si hver eneste ytring, og ordforrådet ellers bærer preg av slang med både norsk («tryne» om ansikt, «schmække» (‘smakke’, om å slå) engelsk («beef», «fuckings», «yes»)) og annet opphav (som «baosj» fra berbisk om politiet, «lægs» av uvisst opphav om penger og før nevnte «wolla» fra arabisk). Overdrivelsen av og bruddene på en autentisk stil kan forstås som det som bidrar til å skape eller forsterke en humoristisk effekt.

Den humoristiske rammen gir en slags lisens til å kunne bruke både språklige, kroppslige og andre semiotiske ressurser på måter som ellers trolig hadde vært uakseptable. Dette gjelder både Rebeccas andrespråkspregete norsk koplet til klassehierarkier, og her, der figuren med det urnorske navnet «Ola Halvorsen» tar i bruk overdrevet kroppsspråk, verbalspråk og, ikke minst, kles- og hårstil (tracksuits og fletter) i framstillingen av en viss type fra det flerkulturelle Oslo øst. Vi hører (og ser) imidlertid en ikke-autentisk bruk av «kebabnorsk» – både fordi språktrekk som ikke er en del av dette repertoaret, brukes (f.eks. uttalen av «kamerater» og «ketsjup»), og fordi han framstår som en ikke-autentisk og potensielt illegitim bruker med sitt navn, lyse hår, blå øyne og hvite hud. Det ligger en forventning her om at spesifikke kropper skal snakke på spesifikke måter, og brudd på disse ideologiske forventningene kan skape sterke reaksjoner (som overraskelse, forvirring, sinne), inkludert – og sentralt i denne sammenhengen – skape en komisk effekt.

På den ene siden kunne man si at både Rebecca- og Ola Halvorsen-figurene utfordrer stereotypien om at det kun er visse typer kropper (med mørkere hudfarge) som snakker på visse måter, men på den andre siden kan man si at figurenes kroppsliggjøring ironisk nok også befester kropp-språkstereotypien, nettopp ved å lage komikk ut av det nærmest «utenkelige» ved at en kropp som Ola Halvorsens (hvit, lyshåret, blåøyd og i tillegg i uniform) snakker og agerer som den gjør. Vi ser altså en tvetydighet her mellom potensiell normkritikk på den ene siden og bekreftelse av stereotyper på den andre (jf. Mesthrie, Opsahl & Røyneland, 2022). Effekten av parodien – eller metaparodien – kan på den måten være at denne språkbruken bidrar *enda* tydeligere til rasialisering, og at den ideologiske koplingen mellom kropp og språk blir styrket. Ved å anvende et rasiolingvistisk perspektiv blir det tydeligere hvordan det eksisterer et dobbelt bånd mellom måter man snakker på, og måter man ser ut på.

For igjen: Hva er det egentlig vi ler av her? Er det 1) at folk snakker på denne måten på Oslos østkant, eller 2) at en som Ola Halvorsen snakker slik, eller 3) at Ola Halvorsen skyter over mål, 4) våre egne stereotype oppfatninger og forventninger – eller kanskje alt sammen? En kan tolke Ola Halvorsens opptreden både som en rein parodi og som en metaparodi, dvs. en parodi på kebabnorsk/eller andrespråkspreget norsk snakket av en hvit person (noe som er med på å forsterke den språklige hierarkiseringen og stereotypifiseringen), eller (også) som en metaparodi der det en ler av, er de ynkelige forsøkene en «urnorsk» person gjør på å etablere seg som en «streetwise» og kul urban fyr med innvandrerbakgrunn, eller våre egne forenklete forventninger til hvordan mennesker med en viss farge og stil skal snakke. Nettopp det at han ikke helt treffer målet språklig sett, men bruker trekk som *ikke* hører hjemme i «autentisk» kebabnorsk, og som dermed gjør det veldig tydelig at han er en «wannabe», kan sies å være det som skaper komikk. Det kan også hevdes å være en metaparodisk kritikk av hvordan hvithet blir formet og forstått i Norge. Lignende argumentasjonsrekker har blitt fremmet i en analyse av bruken av såkalt «rinkebysvensk» i svensk media (Jonsson, Franzén & Milani, 2020).

Diskusjon

Hva er de potensielt negative konsekvensene av Ola Halvorsens opptredener, spesielt når de dukker opp løsrevet fra serien «Førstegangstjenesten» og re-kontekstualisert på Spotify og Facebook-poster³? Det å kombinere begrepene indeksiskalsk regimentering og språklig minstrel hjelper oss til å belyse dette. Bucholtz definerer indeksiskalsk regimentering som:

the process whereby a previously broad indexical field of potential semiotic meanings (Eckert, 2008) is narrowed to a much smaller set of strongly ideologized and semiotically inflexible meanings (Bucholtz, 2011, s. 257).

³ Facebook-innlegget med Ola Halvorsens video hvor han gir råd for å hindre spredning av koronaviruset, genererte 24 000 «reaksjoner» (liker, latter osv.), 5 800 kommentarer og 1,8 millioner visninger (per 24. oktober 2024). Dessuten har sangen «Haugenstua», der Ola Halvorsen synger om nabolaget sitt, hatt over 24,8 millioner avspillinger på Spotify, toppet listen over mest spilte sanger i Norge og holdt seg på listen i 20 uker i 2020.

I likhet med Bucholtz og Lopez' (2011, s. 681) analyse av bruken av afroamerikansk engelsk av europeisk-amerikanske skuespillere i Hollywood-filmer som språklig minstrel, mener vi at det foregår en indeksikalsk regimenteringsprosess i Ola Halvorsens opptreden: Gjennom bruken av språklige og semiotiske trekk som ideologisk sett er knyttet til (rasialiserte) minoriserte grupper i Norge, approprierer han kulturelle former som tilhører disse gruppene. Ved å gjøre dette gjentar han stereotypier om minoriserte ungdommer og begrenser det indeksikalske feltet av potensielle semiotiske betydninger kebabnorske språktrekk kan ha. Dette bidrar til å forsterke essensialiserende forståelser av sammenkoplingen mellom språk, kropp og sted, og bidrar til reproduksjon av stereotype representasjoner av innvandreren – «den Andre».

Ifølge Bucholtz og Hall (2016, s. 173, vår oversettelse fra engelsk) er «kropper og kroppsliggjøring (...) sentrale for produksjon, oppfatning og sosial tolkning av språk». Vår teoretiske ramme åpner for å identifisere hvordan karnevalistiske trekk som overdrivelse, subversjon og sterke kontraster brukes for å skape en humoristisk ramme. I denne rammen er det som sannsynligvis vil bli ansett som sosialt uakseptabelt i andre sammenhenger, plutselig akseptabelt. Denne tydeliggjøringen av tvetydighet skaper muligheter både for kritikk av etablerte normer og reproduksjon av problematiske stereotypier.

Et rasiolingvistisk perspektiv trekker på sin side oppmerksomheten mot «race and language [being] jointly apprehended across contexts» (Flores & Rosa, 2023, s. 271). Utøvere kan på elegant vis anvende ulike opplevde grader av autentisitet for å rette oppmerksomheten mot objektet for humoren. Mens en «autentisk taler av kebabnorsk» kanskje ikke er humoristisk bare fordi hen snakker kebabnorsk, kan en antatt «in-autentisk taler» skape humor nettopp på grunn av hens mislykkede forsøk på å passere som en autentisk taler. Autentisitetsbegrepet tydeliggjøres når vi ser Ola Halvorsen og Rebecca opp mot hverandre. Mens Rebecca har tilegnet seg andrespråkstrekk som del av sin primære språktilegnelse, gjennom oppvekst hos aupairen sin, Joy, har Ola Halvorsen appropriert «kebabnorsk» som ledd i en stiliseringsprosess i forsøk på å skape en spesifikk persona.

I denne analysen har vi forsøkt å vise hvordan kombinasjonen av et rasiolingvistisk perspektiv (Flores & Rosa, 2023) og begrepene karneval (Bakhtin, 1968), lingvistisk minstrel (Bucholtz & Lopez, 2011),

autentisitet (Woolard, 2016) og indeksikalsk regimentering (Bucholtz, 2011) kan være nyttig for å analysere humoristiske framstillinger som sirkulerer i media også i Norge, og spesielt slike framstillinger som bruker måter å snakke på som er knyttet til minoritetsgrupper. Med utgangspunkt i arbeidet til Reyes (2016, s. 6), minner Creese og Blackledge (2020, s. 422) oss på at i studier av språk og stereotype figurer er forskerens rolle å dokumentere hvordan slike figurer sirkulerer, og ivareta de aktuelle diskursive prosessene. Det gjelder:

discursive processes that propel images of people into circulation and thus into realms of social life where such figures can be recognized, emulated, parodied, admired, criticized, and so on.

Vårt forsøk i dette bidraget til temanummeret om imitasjon av andre-språkspreget tale og skrift er å dokumentere og analysere figurer som Ola Halvorsen – den antatt inautentiske kebabnorsktaleren fra Oslo øst – og Rebecca – kvinnen fra Oslo vest hvis aksentpregete norsk blir sett ned på av faren, men hvis britisk-engelske trekk blir hyllet.

Avslutning

I tittelen på artikkelen («Imitation game») refererer vi til Turing-testen, der en samtale mellom et menneske og en maskin blir vurdert av en «dommer». Hvis dommeren ikke kan skille maskinen fra mennesket basert på deres interaksjon, vil maskinen ha bestått testen (Shadbolt, 2022; se også Turing, 1950). Det vil si at maskinen vil ha utviklet evnen til å generere svar som ligner så mye på et menneskes, at maskinen kan passere som et menneske. Til en viss grad kan man si at maskinen vil være i stand til å imitere menneskers språklige atferd (eller i det minste generere språklig output som ligner på menneskers).

I vår studie er det også en viss grad av imitasjon involvert, nemlig i karakterenes opptredener i humoristiske programmer på TV der språk spiller en sentral rolle. Vi brukte begrepet autentisitet (Woolard, 2016) for å diskutere spørsmålet om den autentiske taleren av norsk. Kan noen som snakker norsk som andrespråk, som aupairen Joy som oppdro Rebecca, noen gang betraktes som en autentisk taler av norsk? Er måten som Rebecca speiler Joys talemåte (eller talemåten til personer som

lærer norsk senere i livet) på, ment å skape humor? Hvis ja, hva forteller det oss om de språkideologiene som retter seg mot uttalen og dermed den språklige kompetansen til talere som lærer norsk senere i livet?

I Ola Halvorsens tilfelle imiterer karakteren måter å kle seg på, gå på, leve på og snakke på som angivelig brukes av ungdom med innvandrerbakgrunn i Oslo øst. Vi har diskutert ulike tolkninger hans opptreden åpner for. For eksempel kan man anta at noen finner imitasjonen av den måten ungdom lever og snakker på i dette området, i seg selv morsomt, og at Herman Flesvig gjør en utmerket jobb med å imitere dem. Andre kan mene at det morsomme er Ola Halvorsens mislykkede forsøk på å være en autentisk taler av en talestil som hører hjemme på Oslos østkant. Sist, men ikke minst kan man mene at det humoristiske ligger i våre egne stereotype kropp-språk-forventinger. Kanskje ligger det humoristiske i kombinasjonen av alle disse tingene.

Med det teoretiske rammeverket utviklet i denne artikkelen har vi vist at forsøkene på å skape humor var sentrert rundt forventninger til koblingene mellom måter å se ut på, og måter å snakke på. I framtidige studier kan en fruktbar tilnæringsmåte være å analysere hvordan *seere* av disse TV-programmene reagerer på slike forsøk på å skape humor (jf. Golden & Opsahl, 2023).

RAFAEL LOMEU GOMES

Adjunkt, Center for Internationalisering og Parallelsproglighed
Københavns Universitet
rlg@hum.ku.dk

TORIL OPSAHL

Professor, MultiLing, ILN, Universitetet i Oslo
toril.opsahl@iln.uio.no

UNN RØYNELAND

Professor, MultiLing, ILN, Universitetet i Oslo
unn.royneland@iln.uio.no

Litteratur

Bakhtin, M. (1968). *Rabelais and his world*. (oversatt av H. Iswosky). Indiana University Press.

- Bakhtin, M. (1981). *The dialogic imagination: Four essays by M. M. Bakhtin*. (oversatt av C. Emerson og M. Holquist). University of Texas Press.
- Bekker, I. & Levon, E. (2020). Parodies of whiteness: Die Antwoord and the politics of race, gender, and class in South Africa. *Language in Society*, 49(1), 115–147. <https://doi.org/10.1017/s0047404519000630>
- Birch, D. (2009). “carnavalesque” I D. Birch (Red.), *The Oxford Companion to English Literature*. Oxford University Press. <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780192806871.001.0001/acref-9780192806871-e-1337>
- Buchanan, I. (2018). “carnavalesque”. I I. Buchanan, *A Dictionary of Critical Theory*. Oxford University Press.
- Bucholtz, M. (2011). Race and the re-embodied voice in American film. *Language and Communication*, 31(3), 255–265. <https://doi.org/10.1016/j.langcom.2011.02.004>
- Bucholtz, M., & Hall, K. (2016). Embodied sociolinguistics. I N. Coupland (Red.), *Sociolinguistics: Theoretical Debates* (s. 173–198). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107449787.009>
- Bucholtz, M., & Lopez, Q. (2011). Performing Blackness, Forming Whiteness: Linguistic Minstrelsy in Hollywood Film. *Journal of Sociolinguistics*, 15(5), 680–706. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2011.00513.x>
- Coupland, N. (2003). Sociolinguistic authenticities. *Journal of Sociolinguistics*, 7(3), 417–431. <https://doi.org/10.1111/1467-9481.00233>
- Creese, A., & Blackledge, A. (2020). Stereotypes and chronotopes: The peasant and the cosmopolitan in narratives about migration. *Journal of Sociolinguistics*, 24, 419–440. <https://doi.org/10.1111/josl.12376>
- Eckert, P. (2008). Variation and the indexical field. *Journal of Sociolinguistics*, 12(4), 453–476. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2008.00374.x>
- Flores, N. & Rosa, J. (2023). Undoing Competence: Coloniality, Homogeneity, and the Overrepresentation of Whiteness in Applied Linguistics. *Language Learning*, 73(S2), 268–295. <https://doi.org/10.1111/lang.12528>
- Garrett, P. (2010). *Attitudes to Language*. Cambridge University Press.
- Golden, A. & Opsahl, T. (2023). «Sånn typisk scene fra en polsk komedie egentlig.» Bruk av humorbasert videostimuli i forskning på talere av norsk som andrespråk. *NOA norsk som andrespråk*, 39(2), 5–36.

- <https://ojs.novus.no/index.php/NOA/article/view/2262>
- Hegdal, E. (2015). *Charleston i Grukkedalen: Afrikansk-amerikanske artister i Norge før 1940*. [Ph.d.-avhandling]. Universitetet i Oslo.
- Hårstad, S. & Opsahl, T. (2013). *Språk i byen. Utviklingslinjer i urbane språkmiljøer i Norge*. Fagbokforlaget.
- Hårstad, S., Mæhlum, B. & van Ommeren, R. (2021). *Blikk for språk. Sosiokulturelle perspektiver på norsk språkvirkelighet*. Cappelen Damm Akademisk.
- Ims, I. I. (2013). Språklig registerdanning og verditilskrivning: Betegnelser på nye måter å snakke norsk på i Oslo. *NOA Norsk som andrespråk*, 29(2), 37–71. <https://ojs.novus.no/index.php/NOA/article/view/844>
- Jonsson, R., Franzén, A. G., & Milani, T. M. (2020). Making the threatening other laughable: Ambiguous performances of urban vernaculars in Swedish media, *Language & Communication*, 71, 1–15. <https://doi.org/10.1016/j.langcom.2019.11.001>.
- Kjus, Y. (2005). Karnevalets formspråk i humor-TV. *Norsk medietidsskrift*, 12(3), 214–233.
- Levon, E., Sharma, D. & Ilbury, C. (2022). *Speaking up. Accents and social mobility*. Rapport. Sutton Trust. <https://www.suttontrust.com/wp-content/uploads/2022/11/Accents-and-social-mobility.pdf>
- Lomeu Gomes, R. & Svendsen, B. A. (2023). Minoritized youth language in Norwegian media discourse: Surfacing the abyssal line. I B. E. Antia & S. Makoni (Red.), *Southernizing Sociolinguistics: Colonialism, Racism, and Patriarchy in Language in the Global South* (s. 206–224). Routledge.
- Lott, E. (1993). *Love and Theft: Blackface Minstrelsy and the American Working Class*. Oxford University Press.
- Mesthrie, R., Opsahl, T. & Røyneland, U. (2022). Contesting Stereotypes: Language, Body, and Belonging - Northern and Southern perspectives. I R. Blackwood & U. Røyneland (Red.), *Spaces of Multilingualism* (s. 51–72). Routledge.
- Noah, T. (2016). *Born a Crime: Stories from a South African Childhood*. Spiegel and Grau.
- NRK (2015). Underholdningsavdelingen. Sesong 3. Episode 1. <https://tv.nrk.no/serie/underholdningsavdelingen/sesong/3/episode/MUHH02001115>
- NRK (2019). Førstegangstjenesten. Sesong 1. Episode 4. <https://tv.nrk.no/serie/foerstegangstjenesten/sesong/1/episode/MUHH58000220>

- NRK (2024). Gauteshow. <https://tv.nrk.no/serie/gauteshow>
- Opsahl, T. (2009). Wolla I swear this is typical for the conversational style of adolescents in multiethnic areas in Oslo. *Nordic Journal of Linguistics*, 32(2), 221–244. <https://doi.org/10.1017/S0332586509990059>
- Pietikäinen, S. (2015). Multilingual dynamics in Sámiland: Rhizomatic discourses on changing language. *International Journal of Bilingualism*, 19(2), 206–225. <https://doi.org/10.1177/1367006913489199>
- Pietikäinen, S. (2016). Critical debates: Discourse, boundaries and social change. I N. Coupland (Red.), *Sociolinguistics: Theoretical Debates* (s. 263–281). Cambridge University Press.
- Reyes, A. (2016). The voicing of Asian American figures. I H. Samy Alim, J. R. Rickford, & A. F. Ball (Red.), *Raciolinguistics: How language shapes our ideas about race* (s. 309–326). Oxford University Press.
- Rindal, U. (2013). *Meaning in English. L2 attitudes, choices and pronunciation in Norway*. [Ph.d. avhandling], Universitetet i Oslo.
- Roediger, D. R. (1991). *The Wages of Whiteness: Race and the Making of the American Working Class*. Verso.
- Saxton, A. (1990). *The Rise and Fall of the White Republic: Class Politics and Mass Culture in Nineteenth-Century America*. Verso.
- Shadbolt, N. (2022). «From So Simple a Beginning»: Species of Artificial Intelligence. *Daedalus* 151(2), 28–42. https://doi.org/10.1162/daed_a_01898
- Svendsen, B. A. (2014). Kebabnorskdebatten. En språkideologisk forhandling om sosial identitet. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, (1), 33–62. <https://journals.oslomet.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/976>
- Svendsen, B. A. (2021). *Flerspråklighet. Til begeistring og besvær*. Gyldendal.
- Svendsen, B. A. & Røyneland, U. (2008). Multiethnolectal Facts and Functions in Oslo, Norway. *International Journal of Bilingualism*, 12(1–2), 63–83. <https://doi.org/10.1177/13670069080120010501>
- Turing, A. M. (1950). Computing machinery and intelligence. *Mind*, 59(236), 433–460. <https://doi.org/10.1093/mind/LIX.236.433>
- Woolard, K. A. (2016). *Singular and Plural: Ideologies of Linguistic Authority in 21st Century Catalonia*. Oxford University Press.
- Aarsæther, F. (2010). The Use of multiethnic youth language in Oslo. I P. Quist & B. A. Svendsen (Red.), *Multilingual urban Scandinavia: new linguistic practices* (s. 111–126). Multilingual Matters.